

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:52
sssjournal.com

pp.7170-7175
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 16/10/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 18/12/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 18.12.2019

DİLBİLİMSEL AÇIDAN YABANCI DİLDE VE ANA DİLDE EDİNİM, ÖĞRENİM SORUNUN İNCELENMESİ

LINGUISTIC STUDY OF PROBLEMS IN THE ACQUISITION AND LEARNING OF THE MOTHER LANGUAGE AND THE SECOND LANGUAGE

Prof. Dr. İlhami SİĞİRCİ

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yabancı Diller Fakültesi, Ankara/TÜRKİYE

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1971>

Reference : Sığirci, İ. (2019). "Dilbilimsel Açıdan Yabancı Dilde ve Ana Dilde Edinim, Öğrenim Sorununun İncelenmesi", *International Social Sciences Studies Journal*, 5(52): 7170-7175.

ÖZ

Diller her şeyden önce simgesel betimlemelerden oluşur. Bu betimlemeler sayesinde birey düşüncelerini ve duygularını anlatabilir. Bir dilin öğretimi, sadece bu dilin öğrenimi ve işleyişi ile ilgili bir betimlemeyle sınırlı tutulamaz ana dilin işleyiş kurallarının da betimlenmesi ve bilinmesi gerekir. Dil öğretim yöntemi üzerine olan düşünceler ve kavramlar, bir dilin öğretiminde önemli bir yer tutar ve bazı kuramlara ve sosyal ve kültürel bağlama göre değişiklik gösterir.

Bu bağlamda, ikinci dilin öğrenme süreçlerinin altında yatan kavramsal bakış açılarını ele aldık. Zira dil öğretiminde kullanılan farklı yaklaşımların temelinde bunlar vardır. Gerçekte, yukarıda sözünü ettiğimiz etkenlere verilen öneme göre de öğretimsel müdahaleler farklı olmaktadır. Birinci dili, ikinci dilin ediniminde önemli olduğu görüşüne ağırlık veren öğreticiler karşılaştırmalı çözümlemeye "analyse contrastive" dayanan öğrenim yöntemleri geliştirdiler. Öte yandan, ikinci dilin öğreniminde birinci dilden bağımsız evrensel düzenekler görenler ise, ikinci dilde geçici edinimden "compétence transitoire" kaynaklanan hataların çözümlenmesine odaklandılar. Sonuç olarak, ana dilin edinimiyle yabancı dilin edinimindeki süreçler arasında bazı benzerlikler bulunduğu saptanmıştır, ama ana dilin edinimi bazı açılardan yabancı dil ediniminden ayrılır.

Anahtar Sözcükler: dilbilim, ikinci dil, edinim, ana dil, öğrenim, yabancı dil

ABSTRACT

Languages are above all symbolic descriptions through which an individual can express his ideas and feelings. Teaching a language is not limited to a single description of the learning and functioning of that language; the rules of operation of the mother language must also be described and known. Ideas and concepts related to the method of language teaching take a crucial role in the teaching of a language and vary according to certain theories and the social and cultural context.

In this context, we have discussed conceptual perspectives underlying the second-language learning processes. These form the basis of the different approaches used in language teaching. In fact, educational interventions differ according to the importance given to the factors mentioned above. Teachers, who emphasized the importance of first language for second language acquisition, have developed learning methods based on comparative analysis. On the other hand, those who saw universal mechanisms independent of the first language in learning the second language focused instead on the analysis of second language errors from the transitional competence. As a result, mother language acquisition and foreign language acquisition processes have some similarities, but the acquisition of the mother language differs from the foreign language in some respects.

Key Words: linguistics, second language, acquisition, mother language, learning, foreign language

1. GİRİŞ

Diller her şeyden önce simgesel betimlemelerden oluşur. Bu betimlemeler sayesinde insanoğlu düşüncelerini ve duygularını anlatır. Bir dilin öğretimi, sadece bu dilin öğrenimi ve işleyişi ile ilgili bir betimlemeyle sınırlı tutulamaz; ana dilin işleyiş kurallarının da betimlenmesi gerekir. Dillerin öğretiminin uygulanması ve kuramı sadece bir öğretim ve dil kuramı içermez, aynı zamanda bu ikisi arasında bir etkileşimi de kapsar. Öğretim yöntemi üzerine olan düşünceler ve kavramlar, bir dilin öğretiminde önemli bir yer tutar, bazı kuramlara ve sosyal ve kültürel bağlama göre değişiklik gösterir.

Her dil gerçeği farklı şekilde algılar. Sadece etrafımızı çevreleyen nesnelere adlandırmak yetmez. Zira nesnelere her zaman aynı nesnelere değillerdir. İkinci dilde oluşturulan dünya, ana dilde düşlenen dünyadan farklıdır. Yabancı dil, şüphesiz bir başka ülkenin, bir başka toplumun simgesel ve hayal dünyasına girme aracıdır. Bu görüşler araştırmamızın genel çerçevesini oluşturacaktır.

Gerçekten de bir yabancı dili konuşmak, farklılıkların farkına varmak, kendi yaşamından başka bir yere doğru âdeta bir serüvene atılmaktır. Yabancı bir dilin ediniminden söz edildiği zaman, ilk akla gelen soru, bu edinimin ne ölçüde ana dilden ayrıldığıdır. İkinci dilin öğrenme süreçlerinin altında yatan kavramsal bakış açıları nelerdir? Zira dil öğretiminde kullanılan farklı yaklaşımların temelinde de bunlar vardır. Ana dilin ve yabancı dilin edinimi ve öğrenimi nasıl gerçekleşir? Bu edinim hangi aşamalarda ve ne ölçüde birbirinden ayrılır ya da birbirine benzer? Yabancı dilin edinimi boyunca meydana gelen ara dillerin « interlangues » özellikleri ve bunları inceleme yaklaşımları nelerdir? Bu araştırmada temel amaç, yukarıdaki sorulardan hareketle, ana dilde ve yabancı dilde öğrenim ve edinimin nasıl gerçekleştiğini karşılaştırmalı bir yöntemle ortaya koymak. Bu incelemeyle ilgili bulgular ise araştırma bünyesinde verilecektir.

2. ANA DİL /YABANCI DİL

Aynı dil, hem anadil hem de yabancı dil olarak tanımlanabilir: Sadece onu konuşan kişi bu dilin kendisi için ne olduğuna karar verebilir. Ana dil bizim kökenlerimize, ebeveynlerimizin bize konuştuğu dile göndermede bulunur. Dünyayı keşfettiğimiz ve tanımaya başladığımız ilk dildir. Günlük yaşam tarzı bu dilin dilsel yapılarını çabuk öğrenmememize ve konuşmamıza olanak sağlar. Düşünce dünyamızın ilk kavramları da bu dille oluşmaya başlar. Daha sonra öğrenilecek olan diller bunu geliştirecektir.

Şüphesiz hiçbir dil, bize öğretilen ilk dil olan ana dil kadar daha hızlı ve daha rahat kullanıma uygun düşmez. Ana dildeki sözcükler, Bakhtine'nin (1987:108) belirttiği gibi alışılmış göstergelerdir. Bu dilin sözcükleri çok farklı ve açık bir biçimde algılanır. Genellikle dilsel düşüncede eskiden din ve felsefe alanının neden olduğu bütün ulamlarla yüklü olarak algılanmazlar. Sözcükler günlük yaşamda, önceden tahmin edilebilen bir biçimde ortaya çıkarlar. Dolayısıyla da ana dildeki sözcük, bir kardeş, tanıdık bir giysi, içinde yaşadığımız ve nefes aldığımız alışılmalı bir atmosfer, bir ortam gibi algılanır.

Yabancı dile gelince, bu dil ikinci dil olarak, *langue cible*, *langue d'accueil*, *langue étrangère* olarak da adlandırılır. Paul Bogards (1992) öğrenim koşullarından hareketle bu iki adlandırmayı birbirinden ayırır. Bu araştırmacı İkinci dil terimini, öğrenici, öğreneceği dilin konuşucularıyla doğrudan ilişki durumunda olduğu zaman ; bu ilişkinin olmadığı durumda da *yabancı dil* terimini kullanır. Bu iki terimi değişik ölçütlere göre birbirinden ayırır. İkinci dil, günlük yaşamda ana dille doğrudan rekabet durumunda olmasıyla birinci dilden ayrılır. Bir dil ikinci dil olarak nitelendirildiği zaman, öğrenici sosyal ve kültürel göndergeler alanında yer alır. Ama ikinci dil olarak nitelenirse, öğrenici kendisine yabancı olan kültür ve medeniyetlerle ilişkiye girer. Örneğin, Madagasgar'da Fransızca, burjuva sınıflarınca ikinci dil, kırsal kesimde yaşayanlarca yabancı dil olarak değerlendirilir. Aslında, dilin ilgili ülkedeki konumu, ana dil olmayan bu dili adlandırmamız için kullanabileceğimiz en açık terimi belirlememize olanak sağlar.

Bir yabancı dili konuşmaya başladığımız zaman, alışık olduğumuz kendi dünyamızı terk eder, farklılıklar dünyasına gireriz. Martinet'ye göre (1974), Bir yabancı dil dinlendiğinde en çarpıcı

şey, şüphesiz onun dizemidir “rytme”. Zira bürünbilimsel “prosodique” öğeler üzerinde yoğunlaştığı saptanır. Bu dilde duyulan ezgi, ana dildekinden farklı olacağından iki dil arasında çatışmalı ilişkiler doğmaya başlar.

Bir ülkede, yabancılara karşı yapılan davranışlar, bu yabancıların dillerini öğrenmek istemekle doğru orantılıdır. Diller her şeyden önce simgesel betimlemelerden oluşur. Bu betimlemeler sayesinde insanoğlu kendisini ifade edebilir. Bir dilin öğretimi, bu dilin öğrenimi ve işleyişi ile ilgili bir betimlemeyi gerekli kılar. H. Besse ve R. Porquier göre (1991:169) Dillerin öğretiminin uygulanması ve kuramı sadece bir öğretim ve dil kuramı içermez, aynı zamanda bu ikisi arasında bir etkileşimi de kapsar.

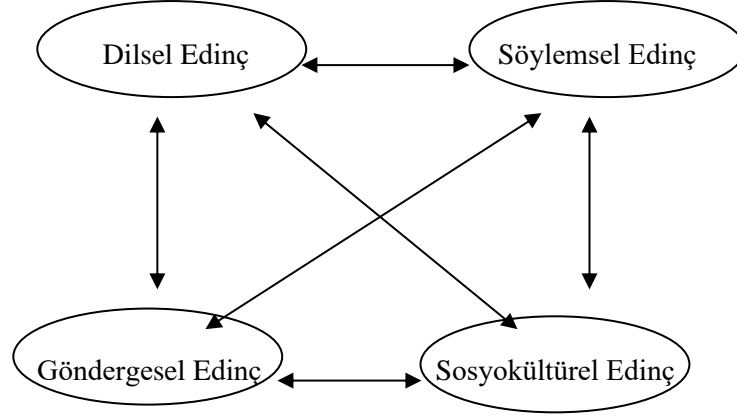
Öğretim yöntemi üzerine olan düşünceler ve kavramlar, bir dilin öğretiminde önemli bir yer tutar, bazı kuramlara ve sosyal ve kültürel bağlama göre değişiklik gösterir. Edinim “acquisition” ve öğrenim “apprentissage” kavramlarını ilgilendiren görüşler yazarlara göre değişir : S.D. Krashen’e göre, bu iki kavram birbirinden tamamıyla ayrı iki farklı süreçtir ve her ikisi de aynı anda gerçekleşebilir. Öğrenilen şey, asla gerçekten edinilmiş bir şey olarak düşünülemez, doğal kullanıma sürüklenmez, ama sadece öğrenilenle edinilen şeyin uygunluğunu bulmaya ve kontrol etmeye doğru götürür (H. Besse ve R. Porquier, 1999:76). H. Besse ve R. Porquier’nin bakış açısından, bu ikili “edinim / öğretim” ister günlük konuşmalarda, isterse de yabancı dil sınıfında olsun hiç de açık değildir. Bir yabancı dilin edinimi, bireyin etkinliğiyle belirlenen dinamik süreçlere bağlıdır. Bu edinim, aslında ikinci dilin özelliklerine göre daha önce kazanılan alışkanlıkların değiştirilmesine dayandığı söylenebilir.

3. ANADİLDE VE YABANCI DİLDE EDİNİM VE ÖĞRENİM

Öğrenilen dil aracılığıyla girdiğimiz dünyada tedirgin oluruz, bize yabancı olan bir ortamda âdeta çırpınıp dururuz. Çünkü her dil gerçeği farklı biçimde algılar. Sadece etrafımızı çevreleyen nesnelere adlandırmak yetmez. Zira nesnelere her zaman aynı nesnelere değillerdir. İkinci dilde oluşturulan dünya, ana dilde yaratılan dünyadan oldukça farklıdır. Yabancı dil başka bir ülkenin, bir başka toplumun simgesel ve hayal dünyasına girme aracıdır. Bir yabancı dili konuşmak, farklılıkları tanımak, kendi yaşamından başka bir yere doğru bir serüvene atılmaktır.

Yabancı bir dilin ediniminden söz edildiği zaman, ilk akla gelen soru bu edinimin ne ölçüde ana dilden ayrıldığıdır. Çocukta ikinci bir dilin edinimi, ana dilin gelişmesi sırasında ulaşılan bir gelişmeden daha ileri bir tanısıl evrede gerçekleşir. İkinci dili edinen ana dilinde bir başka bilgi dağarcığına sahip olur. Bu tanısıl ve dilsel bilgi dağarcığının ikinci dil ediniminin temelinde olup olmadığına dair iki görüş vardır: Bu bilgi dağarcığının ikinci dilin ediniminde hiçbir etkisi yoktur. İkinci dil ana dilin edinimine benzer biçimde gerçekleşir, ya da tam tersine ana dildeki edinti ikinci dildeki edinme sürecini tamamıyla belirler. Araştırmacıların birçoğuna göre, ikinci dili öğrenme yaşı ne olursa olsun, ana dilini öğrenme sırasındaki aynı anlamsal kavramları edinme güçlükleriyle karşılaşmaz. İkinci dilde dilsel biçimlerin edinim düzeni en azından edinilecek biçimin anlamsal karmaşıklığı konusunda, birinci dildekenden farklı olabilir. O halde, ikinci bir dilin edinim aşamasında kavramsal gelişimin etkenleri açıklayıcı olarak çıkartılabilir. Birinci dile bağlı olan bu gelişim aşamaları, buna karşın birinci dilin özelliklerinden bağımsızdır. Bu durum araştırmacıyı ikinci dilin ediniminin birinci dilin ediniminden farklı olduğunu düşünmeye yöneltir; ama hiçbir şekilde ana dilin ikinci bir dilin ediniminde üstlenebileceği görev konusunda bilgilendirmez. O halde, ne dereceye kadar ana dilin ikinci bir dilin ediniminde etkisi vardır? Bu soru ikinci dilin ediniminin incelemesindeki iki farklı yaklaşımın temelinde yatar. Birinci yaklaşımda, bu edinimin evrensel gelişim üzerinde durulur. Bu da hataların çözümlenmesi “analyse des erreurs” ve aradiller “interlangues” gibi yaklaşımları doğurur. Bu bakış açısında, ana dilin etkisi fazla önemsenmez ve ikinci dilin edinimi evrensel gelişim aşamaları biçiminde çözümlenir. Besse ve Porquier’ göre (1984) *aradil* “interlangue” bir dilin bütün özelliklerini yansıtır. *Aradil* ikili şekilde eklemlenen ve temel işlevi iletmek olan bir göstergeler dizgesidir. Doğal dilden basitlik, değişkenlik, gerileme, geçirgenlik ve fosilleşmeyle ayrılır. *Aradil*in gelişimi, iç özellikleri benzeme eğiliminde olduğu ikinci dilin ve ana dilin dizgesine bağlıdır. *Aradil*in oluşturduğu dizge doğuştan olan iletişim

edincine ve ikinci dildeki iletişim deneyimine başvurulmadan yapılamaz. O halde, *aradillerin* incelenmesi sadece edimlere değil, aynı zamanda edimde etken duruma gelen edinçlere de dayanır. Sophie Moirand (1992) *aradili* birçok bileşekten (dilsel, söylemsel, göndergesel ve sosyokültürel) oluşan doğuştan olmayan bir iletişim edinci olarak tanımlar. Bu görüş aşağıdaki gibi semalaştırılabilir:

İkinci olarak, ikinci dil ediniminde ana dilin özelliklerinin önemi ve işlevi üzerine araştırmalarını yönlendiren dilbilimciler söz konusudur. Bu eğilimde karşılaştırmalı çözümleme “analyse contrastive” ve bir dilden diğer dile geçen “interférences” anlamsal ve biçimsel öğelerin incelenmesi gibi yaklaşımların doğmasına yol açar. Bununla birlikte, yukarıdaki birbirine karşıt iki görüşün dışında, bunların ikisinden de bazı yaklaşımları alan bakış açılarının olduğunu da belirtmek gerekir.

İkinci dilin üzerine yapılan birçok araştırmada, edinme sürecini aydınlatmak için ikinci dilin bazı birimlerinin ediniminin evrimi incelenerek bunun bir betimlemesi verilmeye çalışılır. Bu edinimde art arda gelen aşamalar tanımlanabilir mi? Bu aşamalar ana dilde ve yabancı dilde aynı mı? Ana dildeki edinimlere başvuruluyor mu? Bu edinimde kullanılan süreçler ve stratejiler nelerdir? Bu edinimler ve stratejiler birçok bireyde aynı şekilde mi, yoksa değişik şekilde mi gerçekleşir? Ama ne yazık ki görgül veriler her zaman bu sorulara açık ve net bir yanıt veremiyor. Birçok araştırma, durum incelemesinden “étude de cas” ibarettir, dolayısıyla da bir ya da iki bireyi konu edinen uzun süre devam eden gözlemlere dayanır. Bu tür araştırmalardan hareketle bir genellemeye gitmek kesin sonuçlara ulaşmak oldukça zor görünüyor. Bütün bunlar, ikinci bir dilin gelişiminin ancak küçük bir kısmına ışık tutabilir. Buna karşın, araştırmaların çoğu ikinci dildeki bir edincin ediniminde birbirini izleyen gelişim aşamalarının varlığını ortaya koyar. Örneğin Keller–Cohen (1979) göre edinimin bazı bölümlerinde, ikinci dilin gelişimi birinci dil tarafından doğrudan etkilenir. Burada daha ziyade İngilizcenin yabancı dil olarak edinimine ilişkin araştırmalar söz konusudur. Örneğin, “olumsuzluk” ediniminin gelişimsel evrelerini inceler ve şu sonuçlara ulaşır: İlk aşamada çocuk sadece “non” olumsuzluk ögesini kullanır; ikinci aşamada, bu olumsuzluğu bir isim ya da eylem öbeğinin önüne koyar; sonra olumsuzluk fiilin hemen önüne yerleştirir. Daha sonrada olumsuzluğu kip eylemiyle birlikte kullanır; en sonunda da İngilizce olumsuzluk için kip eylemini kullandığı saptanır.

Buna benzer bir edimsel sürecin Fransızcanın ediniminde de ortaya çıktığı saptanır : İlk aşamada, olumsuzluk sadece “non” kullanımıyla sınırlıdır. Sonra bir isim öbeğinin önüne konur (non ça). Daha sonra master biçimindeki eylemin önüne konur (non faire ça). Daha ileriki aşama da “non”, “pas” dan ayırt edilir (pas ça). En son aşamada ise olumsuzluk doğru olarak yapılır (fais pas ça).

Bununla birlikte, ikinci dilin edinimindeki geçiş aşamaları ana dildekiler gibi midir? Bazı gözlemler, bazı dilbilgisel yapıların edinim düzeninin bir çocuktan diğer çocuğa değişiklik gösterdiğini ortaya koyar. Birçok araştırmacı, ana dilini öğrenen çocuk gibi ikinci bir dil öğrenen çocuk da “yaratıcı yapısal sürece başvurur, yani algıladığı “input linguistique” den hareketle karmaşık kurallar çıkarır. Temelde bu sürecin ikinci dilin edinimindeki gelişimsel düzenlilikle

ortaya çıktığı varsayılır. Öte yandan bu varsayım, birinci ve ikinci dilin edinim aşamaları arasında benzerlik olduğunu içermez. İkinci dilin edinimi hangi ölçüde birinci dilden bağımsız bir süreçtir ve hangi durumda bu edinim birinci dildeki edinime başvurur? Aslında temel sorunun da bu olduğunu söyleyebiliriz.

Wode (1976-1978) bu bağımsızlığın önemli olduğu, diğerleri ise bunun son derece önemsiz olduğunu bildirir. Bize göre, ikinci ve birinci dilin edinimindeki benzerlik ya da farklılık yapılan incelemeye göre değişir. Eğer gelişimin betimsel görünümüyle ilgileniliyorsa, şüphesiz bunlar birinci ve ikinci dilde farklı olarak ortaya çıkmaktadır. Eğer bu gelişim, kullanılan süreçler ya da stratejiler açısından incelenirse, benzerlik daha büyük olabilir. Sorun, çocuk ikinci dili öğrendiği zaman ilk aşamada, ana dildeki edinimden yararlanıp yararlanmadığıdır, ya da ikinci dilin konuşucusunun öğrenme sürecini özetleyip özetlemeyeceğidir. Bu iki strateji farklı öğrenenlerde çeşitli derecelerde olabilir. İkinci dilin bazı yapılarının öğreniminde bireysel değişiklikler olabilir. Bu değişimler çocukların aynı yaşta ve aynı ana dilden olmalarından bağımsız olarak gözlemlenir. Bu değişimler kişisel farklılıklar, tanıs ve sosyokültürel düzeydeki farklılıklara atfedilebilir. Bir iletişim durumunda, çocuk iletişimin işaretlerini yorumlayarak, o dilin birimlerini tahmin edip anlayabilir, muhatabına yanıt verebilir, bildirişimden hareketle söz dizimini geliştirebilir.

3. SONUÇ

İkinci dilin öğrenme süreçlerinin altında yatan kavramsal bakış açılarını dil öğretiminde kullanılan farklı yaklaşımların temelinde yer alır. Aslında, yukarıda sözünü ettiğimiz etkenlere verilen öneme göre öğretimsel müdahaleler farklı olmaktadır. Birinci dilin, ikinci dilin ediniminde önemli olduğu görüşüne ağırlık veren öğreticiler karşılaştırmalı çözümlemeye “analyse contrastive” dayanan öğrenim yöntemleri geliştirirler. Öte yandan, ikinci dilin öğreniminde birinci dilden bağımsız evrensel düzenekler görenler ise, ikinci dilde geçici edinçten “compétence transitoire” kaynaklanan hataların çözümlenmesinin önemi üzerinde ısrar ederler.

Anadilin edinimiyle yabancı dilin edinimindeki süreçler arasında bazı benzerlikler bulunduğu ortaya konulmuştur. Fakat anadilin edinimi bazı açılardan yabancı dil ediniminden ayrılır. Nörofizyolojik açıdan, edinimin bütün evreleri çocuğun nörofizyolojik gelişim aşamalarına sıkı sıkıya bağlıdır. Edinimin bu evreleri aynı zamanda çocuğun zihinsel gelişiminin art arda gelen aşamalarını belirtir. Ruhsal açıdan bakılırsa, anadil sosyal ve kültürel çevreye uyumu sağlamak için zorunludur. Bir yetişkinin ya da bir çocuğun yabancı dil karşısındaki güdülenimleri ana dil karşısındaki güdülenimlerinden tamamıyla farklıdır. Birinci güdülenimler derindir, ikinciler ise daha çok yüzeyseldir. Anadilini öğrenen birey, deneyimden dile doğru; oysaki yabancı dili öğrenen birey dilden deneyime doğru hareket eder. Dilsel açıdan bakıldığında, iletişim kurallarının biçimlendirdiği söylemin oluşumları çocuğun ilk sözlü deneyimini oluşturur. Bundan sonra, bu oluşumları dizge şekline dönüştürmek için çevre, özellikle de kurumsal çevre, yani okul gelir. Yabancı dilde ise, bu süreç tam tersine işler. Çünkü söyleme ulaşmak için dilin dizgesinden hareket edilir. Yabancı dildeki dilsel biçimlerin edinim düzeni, edinilecek biçimin anlamsal bulanıklığı konusunda ana dildekenden ayrı olabilir. Yabancı dil öğrenen birey iletişime girebildiği sosyal etkileşimlerden yeni dilsel biçimler edinebilir. Bir dil öğrenme, âdeta o dilin kullanım ve işleyiş kurallarını öğrenmektir.

KAYNAKÇA

Besse, H. Porquier, R. *Grammaire et didactique des langues*, Didier, Paris, 1991.

Bouton, P, *L'acquisition d'une langue étrangère*, Klincksieck, Paris, 1974.

Gaonach, D. *Théories d'apprentissage d'acquisition d'une langue étrangère*, Didier, Paris, 1992.

Galisson R. *Didactique des Langues Etrangères : d'hier à aujourd'hui, la didactique générale des langues étrangères*, Cle International, Paris,1980.

Selinker, L. *Interlanguage*, Iral, 10. 1972, 209-231.

Martinet A., *Eléments de linguistique générale*, Armand Colin. Paris, 1974.

Bakhtine M. *Esthétique et théorie du roman*, Gallimard, Paris, 1987.

Sophie M., *Enseigner à communiquer en langue étrangère*, Paris, Hachette, 1982, 4e édition 1992.

Bogaards Paul, *Aptitude et affectivité dans l'apprentissage des langues étrangères*, Didier, Paris, 1992.

Keller–Cohen D. Systematicity And Variation In The Nonynative Child's Acquisition of Conversational Skills in language learning, *Journal of Research in Language Studies*, Volume 29, 27-44. 1979.

Fake C., *Manual of language acquisition*, Del Gruytwer, Berlin, 2014.